

Fremtidens biblioteksfaglighed

På Institut for Kommunikation på Københavns Universitet er man i færd med at uddanne det sidste kuld studerende, der kan kalde sig for cand. scient.bibl. Kalle Weis-Fogh har talt med Trine Schreiber om, hvad fremtidens biblioteksfaglighed er, og hvordan man uddanner sig til den

□ **Kalle Weis-Fogh**, Informationsspecialist på Det Kgl. Bibliotek

Trine Schreiber har en lang historie med uddannelse af biblioteks- og informationsvidenskabsstuderende. I over 30 år har hun undervist og forsket i faget, først på Biblioteksskolen på Birketinget og sidenhen på Københavns Universitet på Amager. Med en baggrund i både etnografi, socialantropologi og en ph.d. i sociologi har Trine en faglig baggrund, der har givet hende et specielt syn på uddannelsens udvikling siden hun startede i 1995.

Da jeg gik på Biblioteksskolen i de tidlige 00'ere, oplevede jeg Trine som en engageret og dygtig underviser i faget Videnstyring. Og jeg besøgte hende på hendes kontor på KUA for at høre mere om biblioteks- og informationsvidenskabsuddannelsens fortid og fremtid.

Udover at høre mere om den kommende uddannelse, så var det også med en nysgerrighed i forhold til min egen faglighed og den uddannelse, jeg havde taget for godt 20 år siden. Hvordan ser den ud i forhold til nutidens og fremtidens biblioteksfaglighed?

Uddannelsens historie og udvikling

I løbet af din tid som en del af den biblioteks-faglige uddannelse – hvad er så nogle af de højdepunkter, du har oplevet?

Enhver taler i dag på en måde, som minder os om informationsvidenskab – man samler information ind, man kategoriserer, man klassificerer, man systematiserer information, man bearbejder, man digitaliserer information osv. Folk bruger i deres hverdagsopgaver digitale teknologier og sociale medier til informationsarbejde – og algoritmerne organiserer, søger og sorterer information for os. Det har jo været fantastisk at følge, hvordan betydningen af viden om informationsorganisering er blevet en vigtig viden for alle.

Informationsorganisering er også blevet det, man kan kalde 'vidensdesign', da information i højere grad begyndte at være billeder og lyd og ikke bare 'papirdokumentet'. Visualisering af data er jo en lige så spændende måde at organisere information på, som det traditionelle dokument har været.

Kan du folde det her med informationsorganisering og informationssystem lidt ud?

Det er lidt abstrakt, men man kan sige, at over årene har vi udvidet vores forståelse for, hvad et informationssystem er, altså systemer, hvor man kan lagre og genfinde information. I dag er informationssystemer jo ikke kun bibliotekernes – vi ser dem overalt. Det er de steder, hvor vi leder efter al vores information som borgere, studerende og forskere. Da jeg startede, var det jo en neutral instans, de her informationssystemer. Det var bare et redskab for alle de informationer, man på en kvalificeret måde skulle sætte op for brugeren. Men med brugergenererede data, algoritmerne og søgemaskinerne, vi har i dag, ser vi i højere grad på de her informationssystemer som systemer, man skal forholde sig kritisk til.

Og hvilken betydning har det haft?

Den digitale udvikling har betydet en udvidelse af faget. I dag er det vigtigt at fokusere mere bredt på mediet som formidler informationen, på både udbyderne og den anvendte teknologi. Sammen sætter de rammerne for f.eks. informationsorganiseringen. I dag kan vi ikke kun se på den enkelte database, men må udvide blikket til at også at indeholde bl.a. udbyderne af informationstjenester, herunder techgiganter, der tilbyder information, men som samtidig vel at mærke besidder en magt over f.eks. hvilken information folk får.

De inkluderer og ekskluderer informationer fra søgeresultater. De bestemmer, hvad der skal være tilgængeligt, og hvordan søgeresultaterne rangordnes. Både dette blik og studiet af konsekvenserne heraf er derfor også centralt for faget. Det har betydet, at vi hele tiden har skullet gentænke og tilføje indhold i undervisningen, så uddannelsen kunne opretholde en relevans i forhold til opgaveløsninger i samfundet. At kunne følge den her udvikling har absolut været et højdepunkt.

Du har nævnt nogle højdepunkter... hvordan var det med lavpunkterne?

Men højdepunkter og lavpunkter har været viklet ind i hinanden igennem de mange år. På den ene side har der været fascinationen af den digitale udvikling og af informationsorganiseringens store betydning. På den anden side har udviklingen jo så hele tiden haft konsekvenser for uddannelsen, hvor justeringer har været nødvendige og herunder til tider ændringer, som har kostet stort slid og mange overvejelser.

Ny titel – samme fokus?

Hvad sker der med 'biblioteksdelen' af uddannelsen – forsvinder den, når man ikke længere uddanner cand.scient.bibl'ere?

Titlen på vores kandidatuddannelse, som i mange år har heddet cand.scient.bibl., bliver i den kommende tid erstattet med titlen cand. it i informationsstudier. Den nye titel er valgt for at lette de studerendes jobsøgning. Vi tror, virksomheder og institutioner bedre kan forstå, hvad det er for en uddannelse, der er tale om.

Men uddannelsen – eller det du kalder for biblioteksdelen af uddannelsen – forsvinder ikke, fordi titlen ændrer sig. Uddannelsens emner og deres forskningsgrundlag er der stadigvæk. Vi har stadig forskningssektioner, der har nogenlunde det samme fokus som tidligere. Altså et fokus på mange af de samme områder, som vi også tidligere havde på uddannelsen,

men selvfølgelig med inddragelse af også de nye problemstillinger.

Hvordan ser det ud, hvis vi kigger på det sådan helt konkret?

Institut for Kommunikation er en sammenlægning af flere forsknings- og uddannelsesområder. Man kan sige, at faget informationsstudier har de tre forskningssektioner ud af instituttets otte sektioner. Vi har for det første 'Arkiver, Biblioteker og Museer', hvor institutionsblikket netop er i fokus. For det andet 'Informationsvidenskab og teknologier', hvor vi blandt andet har informationssøgning og -organisering i fokus. Og så har vi en tredje, min egen del, 'Information, teknologi og relationer', hvor vi ser på konsekvenserne af blandt andet den stigende digitalisering i feltet. Så vi har forsøgt forskningsmæssigt og uddannelsesmæssigt at dække det hele ind.

Okay, så at man ikke længere giver kandidaterne titlen cand.scient.bibl. betyder ikke, at der ikke længere uddannes og forskes i biblioteks- og informationsvidenskab?

↑ "Vi står i dag med et informationsproblem, der minder om det, man stod med i 1920, hvor alle ikke havde adgang til bogen. Men i dag, der har man jo lige så stort et oplysningsproblem blandt borgerne, der har svært ved at finde ud af, om noget er fake news eller ej," siger Trine Schreiber.
Foto: Karl Weis-Fogh

Nej, slet ikke. Det handler måske mere om, at den terminologi, der bliver brugt om feltet, ændrer sig. At terminologien ikke er statisk.

Forskningsmæssigt taler vi jo stadigvæk om bibliotekets 'informationsvidenskab', alternativt 'informationsstudier'. Det var i 1960'erne, at informationsvidenskab begyndte at blive lagt til biblioteksordet. Biblioteksskole blev til Biblioteks- og informationsvidenskab i USA, men i 00'erne fjerner de så ordet 'bibliotek' og kalder sig iSchools, som jo er en informationsskole. På den nuværende uddannelse kaldte vi os faktisk også for en iSchool i nogle år fra 2009 til 2013. I dag anvendes såvel 'informationsvidenskab' som ordet 'informationsstudier'. Det sidste anvendes f.eks. for uddannelsen.

På den måde er der jo sket en udvidelse af feltet til ikke kun at være biblioteker, selv om de stadigvæk er med. Når vi taler om biblioteker i dag, så kan jeg jo også godt mene, at den der 'digitale platform' er et bibliotek, eller det der 'informationssystem' er et bibliotek. Men folk anvender bare ikke selv ordet bibliotek. De anvender mere ordene platform eller informationssystem eller software-system. Der er mange ord i spil. Biblioteksordet bliver derfor let begrænset til kun at gælde folkebiblioteker og forskningsbiblioteker.

Kan der ligge en fare i at 'biblioteksordet' bliver begrænset til folkebiblioteker og forskningsbiblioteker?

Ja. Og det, synes jeg, nemlig er et problem, for sprogligt er der sket en udvikling, som gør, at dem, der er uddannet tidligere og i en anden studieordning, kan have sværere ved at se, hvor 'biblioteket' er henne nu.

I 2008 fik vi de her ord 'vidensmedier', 'vidensdesign' og så videre i uddannelsens kursusbeskrivelser. Altså, vi forsøgte at gøre det lidt smart, kan man sige, og det var måske forkert af os, men begreberne design og medier eksisterer endnu og er centrale generelt set i mange it-uddannelser.

Og det er klart, at der er nogen, der har tænkt: 'Hvad! Hvor er vi henne?' Og der kom jo også flere synspunkter frem fra dele af sektoren. Sidenhen fik Syddansk Universitet også en uddannelse, hvilket var rigtig godt. Og den hed i starten Bibliotekskundskab og Videnskommunikation. Nu hedder den så Biblioteksvidenskab, IT og Kommunikation. Det er berigende med flere uddannelser i faget.

Fremtidens kernekompetencer

Hvilke kernekompetencer bliver fremtidens cand.it. i Informationsstudier skarpe på?

En kandidat i cand.it. i informationsstudier skal ifølge studieordningen have viden om tre ting. For det første en bred viden om centrale teorier og metoder inden for informationsstudier. For det andet skal kandidaten have indsigt i digitaliseringens betydning og konsekvenser for mennesker, arbejdsopgaver, kultur, m.m. Og endelig for det tredje skal kandidaten være velbevandret i formidling og formidlingsstrategier i f.eks. biblioteker såvel som andre arbejdspladser.

Ifølge den seneste studieordning fra 2025 skal kandidaten f.eks. kunne "søge, organisere, strukturere og formidle information og data til forskellige typer af brugere og kontekster". De skal også kunne "analysere og diskutere anvendelsen og implikationerne af digitale teknologier", f.eks. etisk og samfundsmæssigt set. De skal med andre ord også kunne vurdere implikationerne af søgning, organisering og formidling af information.

Centrale fag på kandidatuddannelsen hedder i dag f.eks. 'Dataanalyse og infrastruktur', 'Formidlingsstrategier', 'Informationsetik' og 'Brugerstudier'. Der ligger i de kurser stadigvæk den faglighed, der er knyttet til aktiviteter som informationssøgning, informationsorganisering, informationssystematisering, genfindning, datastruktur og analyse. Men samtidig også viden om de input, digitaliseringen har givet.

Hvilke faglige udfordringer står de studerende over for fremadrettet?

Det er jo meget problematisk, at den informationsteknologiske udvikling giver os alle de her algoritmer og søgemaskiner, der selv sorterer for os. Og giver os et output, hvor vi egentlig ikke helt er klar over, hvad der ligger bag.

Vi står i dag med et informationsproblem, der minder om det, man stod med i 1920, hvor alle ikke havde adgang til bogen. Men i dag, der har man jo lige så stort et oplysningsproblem blandt borgerne, der har svært ved at finde ud af, om noget er fake news eller ej.

I den forbindelse er der et udtryk, som vi i høj grad benyttede på uddannelsen i 1990'erne, og som jeg stadig synes er godt, nemlig udtrykket 'den intermediære funktion'. Det var hovedpunktet, da jeg selv startede på biblioteksskolen – altså funktionen mellem system og borgere. Kan vi hjælpe der? Og den er der endnu, altså den her intermediære funktion mellem system og borgere, selv om det er blevet meget mere komplekst, og det er lidt interessant, synes jeg.